

İSTANBUL SEÇİMLERİNİN YENİLENMESİ: TARTIŞMALAR VE GEREKÇELER

MERT HÜSEYİN AKGÜN

SETA | PERSPEKTİF

MAYIS 2019 · SAYI 242

- 31 Mart İstanbul büyükşehir belediye başkanlığı seçimlerine neden itiraz edildi?
 - Seçimlerin iptal edilmesi hangi gerekçelere dayanmaktadır?
- Sandık kurulu başkanlarının Kanun'a aykırı olarak belirlenmesinin nasıl bir hukuki önemi bulunmaktadır?

GİRİŞ

Meşrutiyet dönemi bir kenara bırakılacak olursa Türkiye'de çok partili siyasi yaşam tam anlamıyla 1946'da başlamış ancak 1946 seçimlerinin açık oy-gizli tasnif gibi uygulamaları sebebiyle gerçek anlamda demokratik hayata 1950 seçimleriyle geçilmiştir. Denilebilir ki bu tarihten bugüne Türkiye'nin askeri darbeler ve vesayet gibi türlü eksikliklerine rağmen demokratik bir devlet olarak nitelendirilmesinin en önemli sebebi halkın iradesini sağlıklı bir şekilde yansıtabilen serbest ve dürüst seçimlerdir. 1950'de seçimlerin adil bir şekilde gerçekleştirilmesi için çıkarılan 5545 sayılı Seçim Kanunu ile genel, eşit, serbest, gizli oy ve açık tasnif ilkeleri kabul edilmiş ve bu ilkelerin hayata geçirilebilmesi için seçimlerin yargının gözetimi ve denetimi altında gerçekleştirilmesi öngörülmüştür. Bu maksatla Yüksek Seçim Kurulu (YSK) ve il-ilçe seçim kurulları oluşturulmuştur. 1961 ve 1982 anayasaları ise seçim güvenliğini Anayasal bir mesele olarak ele almış ve seçimlerin serbest, eşit, gizli, genel oy, açık sayım ve döküm esaslarına göre yapılacağını temin etmiştir. Ayrıca 1961 Anayasası ile YSK Anayasal bir kurum haline gelmiştir.

Getirilen bu güvenceler ve halkın her defasında güçlü katılımı sayesinde seçimler Türk demokrasisinin ayak-

ta kalmasında kilit bir rol oynamıştır. Seçim güvenliğinin temin edilmesi siyasal krizlerin sandığa başvurularak aşılmasını mümkün kılmıştır. Seçimlerin tarafsız sonuçlar üretmesine neredeyse hep şahit olunmuştur. Türkiye'de çok partili siyasi hayatta en uzun süre tek başına iktidarda kalan parti olan AK Parti döneminde de sandık iktidardan bağımsız neticeler üretmeye devam etmiştir. AK Parti uzun yıllar sahip olduğu parlamento çoğunluğunu iktidarı döneminde iki kez 7 Haziran 2015 ve 24 Haziran 2018 seçimleriyle kaybetmiştir. Ayrıca 1994 yerel seçimlerinden bu yana AK Parti ve onun selefleri tarafından yönetilen Ankara büyükşehir belediye başkanlığı son yerel seçimlerde el değiştirmiştir. Bu hususlar tüm kötü niyetli eleştirilere rağmen Türkiye'de sandığın AK Parti döneminde de iktidarı belirlemeye devam ettiğini göstermektedir. Cumhurbaşkanı ve AK Parti yetkilileri bu seçim döneminde de sonuç hangi yönde olursa olsun milli iradeye saygı gösterileceğini vurgulamışlardır.

31 MART İSTANBUL SEÇİMLERİNDE İTİRAZ SÜRECİ

31 Mart 2019'da Türkiye genelinde mahalli idarelerin belirlenmesi için sandık başına gidilmiştir. Hemen her seçimde olduğu gibi seçim sonuçlarının netlik kazan-

MERT HÜSEYİN AKGÜN

Lisans eğitimini Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde tamamlamıştır. Yüksek lisans eğitimine Hacettepe Üniversitesi Kamu Hukuku Bölümü'nde devam etmektedir. Araştırma alanları arasında yeni anayasa çalışmaları, demokratikleşme ve yargı reformu yer almaktadır. SETA Hukuk ve İnsan Hakları Araştırmaları Direktörlüğü'nde araştırma asistanı olarak çalışmaktadır.

masından hemen sonra birçok siyasi parti ve adayı tarafından çeşitli itirazlar yapılmıştır. Ancak itirazlar en çok Türkiye'nin en büyük metropolü İstanbul'da yoğunlaşmıştır. Zira 8,8 milyon seçmenin oy kullandığı İstanbul Büyükşehir Belediyesi (İBB) başkanlığı için yarışan iki aday olan Binali Yıldırım ve Ekrem İmamoğlu arasında binde üç gibi (27 bin 889)¹ çok küçük bir fark ortaya çıkmıştır. Bu farkın seçim sürecinde yapılan birtakım hataların düzeltilmesiyle kapanması ihtimali olağan ve olağanüstü itiraz yollarının taşıdığı önemi artırmıştır.

On üç gün süren üç aşamalı (ilçe seçim kurulu-il seçim kurulu-YSK) olağan itiraz sürecinde İstanbul'un tüm ilçelerindeki 321 bin geçersiz oy ve bazı ilçelerinde ise tüm oylar yeniden sayılmıştır. AK Parti'nin tüm ilçelerde oyların yeniden sayımı talebinin reddedilmesi itiraz mekanizmalarının bağımsızlığına yönelik yapılan eleştirileri boşa çıkarmıştır.² Olağan itiraz sürecinde İstanbul'da oyların yaklaşık yüzde 10'u sayılırken iki aday arasındaki fark 13 bin 729'a kadar gerilemiştir. Hukuki mülahazalar bir yana olağan itirazlarla yapılan yeniden sayımlarda iki aday arasındaki farkın AK Parti adayı Binali Yıldırım lehine yarı yarıya azalması ve buna ilişkin tatmin edici bir izah getirilememesi İBB başkanlığı seçimlerinin sıhhatine dair ciddi bir endişe kaynağı oluşturmuş ve olağanüstü itiraza giden süreci başlatmıştır.

Olağan itiraz sürecinin tamamlanmasının ardından 16 Nisan'da AK Parti İBB başkanlığı seçimlerinin iptali ve yenilenmesi talebiyle 298 sayılı Kanun'un 130. maddesinde düzenlenen ve "seçimin neticesine müessir olaylar ve haller" münhasır bir başvuru mekanizması olan olağanüstü itiraz yoluna gitmiştir. Olağanüstü itirazı düzenleyen Kanun sonuçlara etki edebilecek olayların hangileri olduğunu belirtmemiş, bunun YSK tarafından takdir edilmesini öngörmüştür.

AK Parti'nin 44 sayfalık dilekçe ve dilekçenin ekini teşkil eden 18 dosyadan oluşan başvurusu temel itibarıyla şu gerekçelere dayandırmıştır:

- Sandık kurullarının başkan ve memur üyelerinin 298 sayılı Kanun'a aykırı olarak oluşturulması
- Oy sayım ve döküm cetvellerinde çok sayıda usulsüzlüğün tespit edilmesi (oy sayım döküm cetvelleriyle sandık sonuç tutanakları arasında tutarsızlıklar, eksik ya da imzasız oy sayım döküm cetvelleri gibi)
- Yasa gereği oy kullanamayacak 2 bin 308 kısıtlı kişinin oy kullanması
- Geçersiz olması gerekirken geçerli sayılan oylar
- Bazı sandıklarda kayıp, eksik veya fazla oy pusulalarının ortaya çıkması
- Oy kullanmaması gerektiği halde kısıtlılar tarafından ve ölümler adına oy kullanılması, cezaevlerinde bulunan bazı seçmenlere ait iki farklı yerleşim yerinde seçmen kaydı olması

Ayrıca AK Parti kanun hükmünde kararnamelerle kamudan ihraç edilenlerin kamu hizmetinden yasaklı oldukları ve bu sebeple seçimlerde oy kullanamayacakları yönünde de bir itiraz yapmış fakat YSK "kamu görevinden çıkarılan kişilerin oy verme hakları olduğunu" söyleyerek bu itirazı reddetmiştir.

YSK'NIN İSTANBUL SEÇİMLERİNİ İPTALİ VE GEREKÇELİ KARAR

YSK olağanüstü itiraz sürecinde ilk olarak AK Parti'nin sandık kurullarının oluşumunda usulsüzlük yapıldığı ve kısıtlı seçmenlerin oy kullandığı gibi iddialarını araştırmak için ilçe seçim kurullarından bilgi istemiş ve kurullardan gelen bilgi ve belgeleri incelemeye başlamıştır. YSK nihayet 6 Mayıs'ta başvuruyu sonuçlandıran kararını açıklamıştır. Buna göre Kurul;

- a. Bir kısım sandık kurullarının, ilçe seçim kurullarınca Kanun'a aykırı oluşturulması ve bu hususun da seçim sonucuna müessir olması nedeniyle 31 Mart 2019'da yapılan İstanbul büyükşehir belediye başkanlığı seçiminin iptaliyle yenilenmesine,

1. İstanbul'da sandıkların yüzde 99,7'sinin açılmasının ardından YSK Başkanı Sadi Güven, İmamoğlu'nun Yıldırım'ın oy önünde olduğunu açıklamıştır.

2. Mert Hüseyin Akgün, "İstanbul'da Olağanüstü İtiraz ve Sonrası", SETA 5 Soru, 19 Nisan 2019.

- b. İstanbul büyükşehir belediye başkanlığı mazbatasının iptaline,
- c. İstanbul Büyükşehir Belediye Başkanlığı Yenileme Seçimi'nin 23 Haziran 2019'da yapılmasına" dörde karşı yedi oyla karar vermiştir.³

Ancak bu karar da kamuoyundaki tartışmaları sonlandırmaya yetmemiştir. Yargısal bir kurumun kararının tartışılması ve eleştirilmesi doğal olmakla birlikte Kurul üyelerini tehdide varan açıklamaların yapılması yargı organlarının toplum nezdindeki itibarını hedef alması nedeniyle son derece sakıncalıdır. Nitekim Kurul bu gelişmeler üzerine oy birliğiyle aldığı kararla söz konusu açıklamaları yapan kişileri kınamıştır.

Kısa kararın ardından gözlerin çevrildiği gerekçeli karar da 22 Mayıs'ta kamuoyuyla paylaşıldı. 250 sayfalık gerekçeli karar AK Parti'nin itirazı, YSK'nın ara kararları, ilçe seçim kurullarından gelen bilgiler, iptal kararı ve karşı oylardan oluşmaktadır. Kurulun iptal kararının temel dayanağı 298 sayılı Kanun'un amir hükmü gereği kamu görevlisi olması gerektiği halde bu sıfatı taşımayan 754 sandık kurul başkanının tespit edilmesidir. Bununla birlikte YSK sayım döküm cetveli olmayan veya imzasız şekilde bulunan sandıkların olduğunu ayrıca oy kullanma hakkı olmayan 706 kişinin oy kullandığı belirtmiştir. Bu çerçevede YSK'nın 31 Mart İBB başkanlığı seçimlerinde üç önemli usulsüzlük tespit ettiği söylenebilir:

i. 754 Sandıkta Kurul Başkanlarının Açık Kanun Hükmüne Aykırı Olarak Belirlenmesi

Türk seçim hukukunda seçimlerin güvenilirliğini temin etmede kilit role sahip makamların başında sandık kurul başkanları gelir. Sandık kurul başkanları oy verme düzeninin sağlanması, oy verme işlemleri, seçim sonucunun belirlenmesi gibi seçim sonucunu doğrudan belirleyen görev ve yetkilerle donatılmıştır.

Bu nedenle seçim güvenliğini artırmaya yönelik bir düzenleme olan 13 Mart 2018 tarihli 7102 sayılı Kanun'la yapılan değişikliklerle sandık başkanlarının belirlenmesi sıkı koşullara bağlanmıştır:

- İlçede görev yapan tüm kamu görevlilerinin listesi, mülki idare amiri tarafından yerleşim yeri adresleri esas alınmak suretiyle ilgili ilçe seçim kurulu başkanlıklarına gönderilir.
- İlçe seçim kurulu başkanı bu kamu görevlileri arasından ihtiyaç duyulan sandık kurulu başkanını sayısının iki katı kamu görevlisini kurayla seçer ve bu kişiler arasından da mani hali bulunmayanları sandık kurulu başkanı olarak belirler.
- Sandık kurulu başkanının göreve gelmemesi halinde kamu görevlileri arasından belirlenen üye, bu üyenin de bulunmaması durumunda en yaşlı üye kurula başkanlık eder (298 s. K., m. 22).

31 Mart seçimlerinde İstanbul'da sandık kurulu başkanlığı için ihtiyaç duyulan kamu görevlisi sayısı 31 bin 186'dır. İstanbul'da ise yaklaşık 220 bin kamu görevlisi bulunmaktadır. Buna rağmen ilçe seçim kurulları tarafından 754 sanığa kamu görevlisi olmayan sandık kurulu başkanı atanmış, böylece kanun koyucunun seçim güvenliği için öngördüğü bir tedbir hukuken kabul edilebilir bir sebep bulunmamasına rağmen ihlal edilmiştir.

Kurul, seçim hukukunun esas itibarıyla şekli bir hukuk olmasından hareketle Kanun hükümlerine ve dolayısıyla sandık kurulu başkanının kamu görevlisi olması kuralına sıkı sıkıya bağlılığın esas olduğunu belirtmiştir. Ayrıca YSK Türk hukukunda kurulların nasıl oluşturulacağını kendi özel kanunlarında düzenlediğini, buna aykırı olarak "kurulda bulunmaması gereken bir kişinin kurulda yer alması halinde, itiraz veya dava üzerine kurul kararlarının şekil yönünden geçersiz olacağı, esasa girilmeden iptal edilmesinin" tartışılmaz bir uygulama haline geldiğini vurgulamıştır.

Nitekim Kurulun isabetle altını çizdiği gibi Danıştay ilgili tüm kararlarında "bir kurulun (disiplin kurulu, sınav komisyonu, tez jürisi, doçentlik jürisi, vb.) kanun veya yönetmeliğe aykırı şekilde oluşturulması halinde hukuka aykırı oluşturulan bu kurulların yapmış olduğu işlemlere karşı açılan davalarda işin esasına girilmeksizin şekil yönünden yapılan işlemlerin iptaline" hükmetmektedir.

3. Yüksek Seçim Kurulunun 6/5/2019 tarih, 2019/4219 sayılı Kararı

Bu bağlamda YSK “ilçe seçim kurullarınca makul ve hukuki bir gerekçe ileri sürülmeksizin Kanun’a uyulmamış olmasının ve bu suretle Kanun’la getirilen sandık kurulu başkanının belirlenmesine dair şekil şartlarının ihlalinin seçimin güvenilirliğini” ortadan kaldırdığını belirtmiştir. Kurul bu usulsüzlüğü kanunsuz şekilde oluşturulmuş 754 sandıkta kullanılan oy sayısının 212 bin 276 olması, bu sayının İBB seçimlerindeki iki aday arasındaki 13 bin 729 oy farkının oldukça altında bulunması ve Danıştayın içtihatlarına paralel şekilde “sandık kurullarının yaptıkları seçim iş ve işlemlerine itibar edilemeyecek olması” nedeniyle seçim sonucuna müessir bulmuştur.

Diğer taraftan YSK Kanun’a aykırı şekilde oluşturulan sandık kurullarının oluşumuna karşı 2 Mart 2019’a kadar itiraz edilmediği ve bu listelerin kesinleştiği itirazını haklı bulmamıştır. Kurul “sandık kurullarının kamu görevlisi olması gereken başkan ve üyelerinin listesinin talepte bulunmalarına karşın, siyasi partilere verilmediğini” dikkate alarak partilerin itiraz haklarını etkili bir şekilde kullanma imkanına sahip olmadıklarını belirtmiştir. YSK’nın kararına karşı getirilen diğer eleştiriler de Kurulun bu kararıyla geçmiş içtihatları ve 31 Mart seçimlerinden sonra verdiği Bursa’nın Mustafakemalpaşa ilçesine ilişkin kararıyla çeliştiği iddiasıdır. Kurulun bu eleştirileri gerekçeli kararında yanıtladığı görülmektedir.

YSK Mustafakemalpaşa kararında yaptığı inceleme sonucunda ilgili sandık kurulu başkanlarının “belediyede görev yapan kamu görevlileri (şube müdürü ve şef) olduğunu” tespit etmiş ve itirazı reddetmiştir. Kurulun geçmiş içtihatlarıyla çeliştiği eleştirisine de sandık kurulu başkan ve üyelerinin belirlenmesine dair sıkı şekli koşullar getiren yasal düzenlemenin 13 Mart 2018’de yapıldığını yani Kanun’un değiştiğini dolayısıyla geçmiş içtihatlarından ayrılmanın hukuken söz konusu olmadığını belirtmiştir. Ayrıca YSK yeni yasal düzenlemenin ardından yapılan ilk seçim olan 24 Haziran seçimlerinde de sandık kurulu başkanlarının belirlenmesi hususunda kendisine bir itiraz gelmediğinden konunun ilk kez bu seçimde incelendiğini vurgulamıştır.

ii. Oy Sayım Döküm Cetvellerine İlişkin Usulsüzlükler

298 sayılı Kanun’un 105. maddesinin birinci fıkrasında “Sandık kurulu her seçim türü için ayrı hazırlanmış sandık sonuç tutanağını, iki nüsha olarak, sayım ve döküm işlemleri sırasında elde edilen bilgilere ve sayım ve döküm cetveli sonucuna göre düzenler” hükmü yer almaktadır. YSK da bu hükümden hareketle “bir seçimin sayım ve döküm sonucunun sağlıklı olarak alınabilmesi, Kanun’a uygun olarak sayım ve döküm yapılması ile bu sayım ve dökümün sayım döküm cetvellerine işlenmesi ile mümkün olacağını” ve “sandık sonucunu tespit eden sandık sonuç tutanağının da ancak sayım döküm cetveli sonucuna göre düzenlenebileceğini” vurgulamıştır. Kurul, şayet bir oy sayım döküm cetveli usulüne uygun düzenlenmiş adayların aldığı oyların doğru şekilde tespit edilip sandık sonuç tutanağına doğru olarak geçirildiğinden söz edilemeyeceğini ifade etmiştir.

YSK yaptığı inceleme sonucunda 18 sandıkta sayım döküm cetvelinin hiç bulunmadığını, 90 sandıkta da sayım döküm cetvellerinde sandık kurulu imzalarının eksik olduğunu tespit etmiştir. Bu 108 sandıkta kullanılan oy sayısı 30 bin 281’dir. Bu hususun söz konusu sandıklardaki seçim güvenliğini ciddi şekilde zedelediğini belirten Kurul bu usulsüzlüğü tek başına seçim sonucuna müessir görmemiş fakat bunu sandık kurulu başkanlarının da Kanun’a aykırı şekilde belirlendiği tespitiyle birlikte değerlendirmiştir. Yani YSK iki ayrı ve ciddi usulsüzlüğün tek seçimde gerçekleştiğine dikkat çekmiştir.

iii. Oy Kullanmaması Gerektiği Halde Kullandığı Tespit Edilen Seçmenler

YSK son olarak 31 Mart İBB başkanlığı seçimlerinde;

- 377 kısıtlı kişinin oy kullandığını,
- 6 sandıkta ölü olan kişilerin yerine oy kullanıldığını,
- 41 sandıkta ceza infaz kurumunda bulunan tutuklu ve taksirli suçlardan hükümlülerin yerine oy kullanıldığını,

- 58 sandıkta ceza infaz kurumunda bulunan hükümlülerin yerine oy kullanıldığını,
- 224 zihinsel engeli nedeniyle kısıtlı olan kişinin oy kullandığını tespit etmiştir.

Dolayısıyla İstanbul'da toplam 706 kişinin hakkı olmadığı halde oy kullandığı ortaya çıkarılmıştır.

SONUÇ

YSK özetle “sonuca etkili sayıdaki sandıkta, sandık kurulu başkanlarının Kanun hükümlerine aykırı olarak görevlendirildiğini ve Kanun’a aykırı şekilde oluşan sandık kurullarının yaptığı seçim iş ve işlemlerine itibar edilmesinin mümkün bulunmadığını” belirtmiş

ve bununla birlikte yukarıda detayları verilen diğer iki diğer usulsüzlüğü de göz önüne alarak 31 Mart İBB başkanlığı seçimlerinde seçimin güvenilirliğini ortadan kaldıran ve seçim sonucuna müessir olan olay ve hallerin bulunduğunu ifade etmiştir.

Kurul bu gerekçelerden hareketle seçimin iptali ve 23 Haziran 2019'da yenilenmesine karar vermiştir. Bilindiği üzere YSK'nın kararları nihai ve bağlayıcıdır. Şüphesiz her yargı kararı gibi Kurulun kararı da hukuken tartışılabilir ve bu hukuk doktrininin gelişimi açısından da faydalıdır. Fakat yargı kararlarını yok saymak ve reddetmek giderek kurum ve kurulların inkarına evrilebilir ve kaotik bir ortamın oluşmasına yol açabilir.